

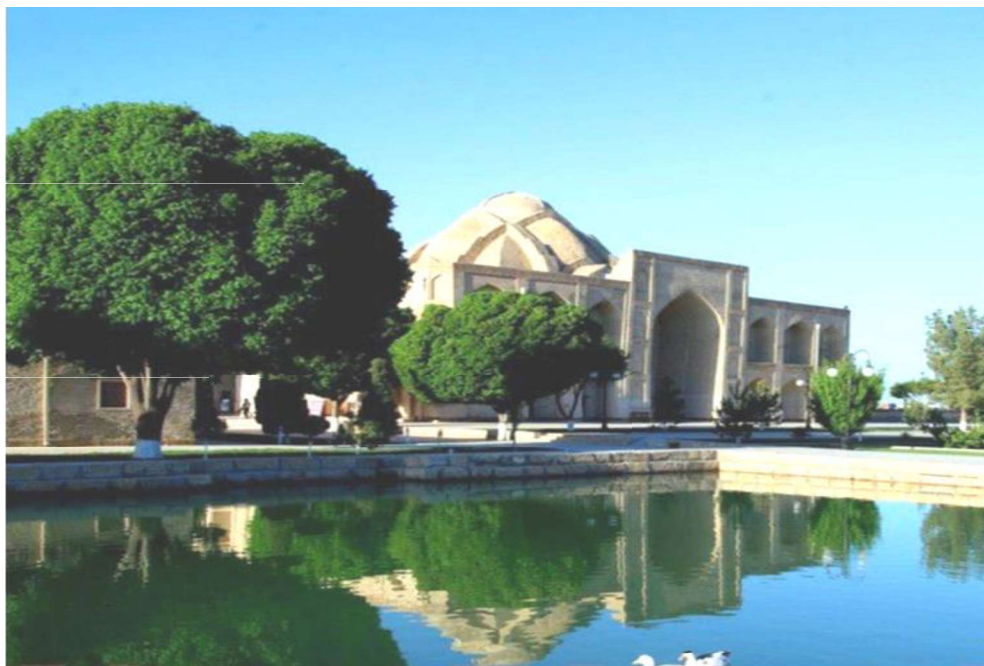
**O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus
ta’lim vazirligi**

**Buxoro muhandislik-texnologiya instituti
“O‘zbek tili va adabiyoti” kafedrası**

**“NAQSHBANDIYA TA’LIMOTINING
XORIJDA O‘RGANILISHI:
ISTIQBOL, MUAMMO VA YECHIMLAR”**

mavzusidagi

**RESPUBLIKA MASOFAVIY ILMIY-AMALIY
ANJUMANI MATERIALLARI
2021-YIL 26-MART**

BUXORO – 2021

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO MUHANDISLIK-TEKNOLOGIYA INSTITUTI
“O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI”
KAFEDRASI**

**“NAQSHBANDIYA TA‘LIMOTINING
XORIJDA O‘RGANILISHI:
ISTIQBOL, MUAMMO VA YECHIMLAR”**

mavzusidagi respublika masofaviy ilmiy-amaliy anjumani

MATERIALLARI TO‘PLAMI

2021-YIL 26-MART

BUXORO – 2021

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 2 мартдаги 78-Ф Фармойиши ижросини таъминлаш мақсадида 2021 йил 25-26 март кунлари Бухоро муҳандислик-технология институтида **“Нақшбандия таълимотининг хорижда ўрганилиши: истиқбол, муаммо ва ечимлар”** мавзусида республика миқёсида илмий-амалий анжуман ўтказилади. Анжуманда Нақшбандия таълимоти пирларининг маънавий мероси ўзлигимизни англаш мезони сифатидаги тамойиллари, Ёшларни касб-хунар ва илмий-инновацион фаолиятга йўналтиришда нақшбандия таълимотининг фундаментал тамойиллари, Нақшбандия таълимоти - филологик тадқиқот объекти сифатида, Нақшбандия таълимотининг руҳий-маънавий, тарбиявий аҳамияти, Жаҳолатга қарши маърифат тамойили асосида курашишда тасаввуфнинг инсонпарварлик ғоялари каби масалалар муҳокама этилди. Анжуманда республикамизнинг таниқли олимлари, докторант ва мустақил тадқиқотчилари ўз маърузалари билан иштирок этишди.

Ушбу анжуман материаллари муаллифларнинг илмий изланишлари натижаси сифатида тўлиқ матни сақланган ҳолда нашрга киритилди.

Ташкилий қўмита аъзолари:

БухМТИ ректори проф.Н.Р.Баракаев
БухМТИ илмий ва инновацион ишлар проректори
ф-м.ф.доктори М.Шарипов
БухМТИ “Ижтимоий фанлар” кафедраси профессори
Г.Н.Наврўзова
НавДПИ “Ижтимоий фанлар” кафедраси мудир, профессор
Н.О.Сафарова
БухМТИ “Ўзбек тили ва адабиёти” кафедраси мудир
ф.ф.д.Г.С.Юнусова
Мусаххих:
БухМТИ “Ўзбек тили ва адабиёти” кафедраси
ўқитувчиси Г.Х.Истамова

Мақолалардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва имло
жиҳатларига муаллифлар масъулдирлар

АЗИЗИДДИН НАСАФИЙ ҚАРАШЛАРИДА КОМИЛ ИНСОН ТАРБИЯЛАШНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ

**Нарзиев Зубайдилло, БухДУ
Фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори(Phd),**

Сўнгги йилларда глобал миқёс касб этиб, инсон ҳаётининг барча соҳаларини қамраб олаётган турли маънавиятга зид хавф-хатарлар вужудга келди, уларнинг олдини олишнинг самарали йўллари аниқлаш муҳим вазифага айланди. Гарчанд, инсон онги ва қалби учун кураш тарихан турли шаклларда инсоният ҳаётдан ўрин эгаллаб келган бўлса-да, XXI асрда бу жараён турли оқимлар ва кучлар томонидан ғаразли мақсадлар йўлида амалга оширилаётган, инсон, жамият маънавиятига мафкуравий хуружлар орқали кечмоқда. Инсоният маънавияти халқаро экстремизм ва терроризм доирасидаги ёвуз кучларнинг хуружларидан азият чекмоқда. “Мана шундай вазиятда одам ўз мустақил фикрига, замонлар синовидан ўтган ҳаётий-миллий қадриятларга, соғлом негизда шаклланган дунёқараш ва мустаҳкам иродага эга бўлмаса, ҳар турли маънавий таҳдидларга, уларнинг гоҳ ошқора, гоҳ пинҳона кўринишдаги таъсирига бардош бериши амри маҳол” .[4:113] - дея таъкидлаган эди биринчи Президентимиз И.А. Каримов. Бугунги кунда комил инсон ҳақида тасаввур ва қарашларимизнинг илмий-назарий, амалий асосларини мустаҳкамлаш, бу борадаги муайян хулосалар чиқариш, маънавиятни янада юксалтириш учун юртбошимиз асарлари, мутасаввиф олимларнинг қарашлари, хусусан, Азизиддин Насафийнинг комил инсон концепцияси фундаментал аҳамият касб этади. Маълумки, тасаввуф таълимотида комил инсон идеали, унинг асосий хусусиятлари, бу идеалга эришиш жараёнидаги рухий эволюция босқичлари, унинг инсон ҳаёти маъносини англашдаги ўрни каби бир қатор ахлоқий - фалсафий масалалар чуқур назарий таҳлил этилган. Тасаввуф таълимотида бундай масалаларга нисбатан ёндошувлар хилма-хиллигини кузатиш мумкин. Юқоридаги фикрдан шуни англаш мумкинки, комил инсон тушунчаси ўз моҳиятига кўра кўп маъноли хусусият касб этади. Ҳар бир таълимот комил инсон тушунчасига ўз даври ижтимоий-тарихий шарт-шароитларидан келиб чиқиб ёндошган ҳолда унинг маълум аспектини очиб берганлигини кузатиш мумкин. XII-XV аср Шарқ мутафаккирлари дунёқарашига таъсир этган муҳим омилардан бири бу айнан тасаввуф таълимотидир. Тасаввуф таълимотининг ёрқин намоёндаларидан Юсуф Ҳамадонийнинг ирфон мактабида таълим олган Абдуҳолик Ғиждувоний ва Аҳмад Яссавийлар мустақил тасаввуфий тариқатларини ташкил этдилар.[3:148] Яссавия

тариқатида тасаввуфнинг назарий асослари бўлмиш инсоннинг зоҳирий ва ботиний покланиши, танани чиниктириб руҳи покланишини тарғиб этувчи тадбир-тариқат, ҳақиқат, маърифат, муҳаббат босқичлари муҳим ўрин тутди.

Комил инсон концепциясининг турли талқинлари орасида Азизиддин Насафийнинг қарашлари алоҳида диққатга сазовор ва бу масалаларни илмий-фалсафий нуқтаи назардан тадқиқ этиш долзарбдир. Зеро, тасаввуф таълимотида комил инсон ва уни тарбиялашдек ғояга бутун бир асар ёзган мутасаввифлар саноклидир. Азизиддин Насафийнинг инсон тўғрисидаги қарашлари “Қашф ул ҳақойиқ” (“Ҳақиқатларнинг очилиши”), “Зубдатул ҳақойиқ” (“Ҳақиқатлар қаймоғи”), “Мақсади ақсо” (“Сўнгги мақсад”), “Ал инсон ул комил” (“Комил инсон”), “Манозил ас-соирин” (“Сайр этувчиларнинг манзиллари”), “Усул ва фуруъ” (“Асос ва шохлар”), “Баён ат-танзил” (“Нузул баёни”), “Мабдаъ ва маод” (“Чиқиш ва қайтиш жойлари”) каби асарларида баён этилган.[5:99] Насафийнинг комил инсон концепцияси миллий ғоямиздаги комил инсон концепциясини асослашда пойдевор вазифасини ўтайди. Айниқса бугунги юксак маънавиятли баркамол авлодни тарбиялаш борасидаги давлатимиз сиёсати, айнан, Азизиддин Насафий ҳамда бошқа кўплаб мутасаввифларнинг комил инсон борасидаги қарашларини ўрганишни ва уни амалиётга жорий этишни тақозо қилади. Чунки юксак маънавиятлилик ва комилликнинг шарти сифатида кўрсатилувчи кўплаб масалалар бундай қарашларда яққол намоён бўлади. Жумладан, руҳан покланиш, қалб улуғлиги, виждон поклиги тушунчалари комилликнинг бирламчи ва асосий негиз шартларидан саналади. Азизиддин Насафий қарашларида юқоридаги тушунчалар қалб, тил ва амал бирлиги кўринишида ифодаланган. Биргина шу масаланинг ўзи улкан аҳамиятга эга. Негаки, айна жихатга эътиборсизлик ғарбда ижтимоий бегоналашув, маргиналлик, экзистенциал вакуум каби ҳолат ва тушунчаларни ўзида акс эттирган нигилизм фалсафасини келтириб чиқарди. Бундай салбий оқибатларнинг олдини олиш каби назарий ва амалий масалаларни ҳал этишда ҳам Азизиддин Насафий комил инсон концепциясининг аҳамияти муҳим.

Бугунги кунда глобал маънавий таҳдидлар замонида ислом динини ниқоб қилиб олган турли экстеримистик ғояларнинг ғаразли мақсадларини англашда ҳам ушбу концепцияга зарурат туғилади. Зеро, Азизиддин Насафий ўзининг “Зубдат ул ҳақойиқ” асарида дунё борлиғи, инсон борлиғи, унинг маънавий камолоти ҳақидаги фикрларни ислом фалсафасининг уч катта назарий асоси бўлмиш шариат аҳли, ҳикмат аҳли (файласуфлар) ва мутасаввифлар қарашларининг қиёсий таҳлили орқали очиб берган. Шу маънода Азизиддин Насафий таълимоти билан танишиш дин, фалсафа ва тасаввуф илмлари моҳиятини англашда ҳам беминнат кўмакчи вазифасини

ўтайди. Азизиддин Насафийнинг комил инсон концепцияси ислом шариати ва тасаввуф илми ўртасидаги баҳсли масалаларни ойдинлаштиришда ҳам бирмунча назарий аҳамиятга эга. Мутасаввифнинг комил инсон концепцияси методологик жиҳатдан ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлиб, яъни унда қиёслаш, анализ ва синтез методлари имкониятларидан кенг фойдаланилган ва ахлоқий-фалсафий масалаларни ёритишда шариат аҳли, ҳикмат аҳли ва ваҳдат аҳли қарашларининг қиёсий таҳлилини ўрганиш билан бирга ўзи ёритган ҳар бир ахлоқий масаланинг онтологик генезисига ҳам чуқур эътибор қаратилган. “Комил инсон” тарбияси масалаларини таҳлил қилишда Насафий зардуштийлик таълимотига мурожаат қилган. Ушбу таълимотнинг асосий ахлоқий (эзгу сўз, эзгу фикр, эзгу амал) ғояларини қўллаб уни “маърифат” (яъни ўзини англаш) тушунчаси билан тўлдирган.

Насафий инсоннинг билиш қобилиятига юксак баҳо бериб, унинг яратувчанлик истеъдодини шарафлаган. Унинг назарида, жаннат ва дўзах аввало бу дунёнинг ўзида мавжуд, яъни тинч, осойишта ҳаёт, донолар суҳбати жаннатдан нишона бўлса, фитна ва фасод кўчайган нотинч муҳит, жаҳолат, дўзахдан далолат беради. Мутасаввифнинг “Ал-инсон ул комил” асари тасаввуф ва ирфон тарихи, фалсафий қарашлар тарихини билишда бебаҳо манбаъ бўлиб хизмат қилади. Насафий бир вақтда инсонни (инсони суғро) ва кичик олам (олами суғро) деса, бутун оламнинг ўзини (олами кубро) ва улуғ инсонни (инсони кубро) дейди. Ҳар бир инсон кичик олам, бутун оламнинг ўзи улуғ оламдир. Инсон ҳар икки оламнинг нусхаси ва тимсоли, белгисидир. Улуғ оламда бор нарсалар кичик оламда мавжуд. Инсон улуғ оламнинг аввалу охири, зоҳиру ботини, моҳият ва шаклларини идрок этиш учун ўзининг моҳиятини, зоҳир ва ботинини англаб етиши керак. Шунингдек, Насафий инсоннинг руҳига юксак баҳо беради: “Рух жавҳардир, у жисмни ҳаракатга келтиради ва такомиллаштиради. У табиатга мувофиқ ўсимлик даражасида, ҳаракатга мувофиқ ҳайвон даражасида, ақлга мувофиқ комил инсон даражасида зухур этади.[1:55]

Азизиддин Насафий ўзининг таълимотида инсонни “солик”, яъни йўловчига қиёслайди. Бунда инсоннинг ўз ички, маънавий дунёсига сафар этиши назарда тутилади, айнан ички сафар уни комилликка эришишига ёрдам беради ва бунинг учун у аввало ўз нафсини енга олиши, имонини мустаҳкамлаши ва ахлоқий хулқ атворга эга бўлиши керак. Умуман олганда, инсон тарбия жараёнидаги ахлоқий масалалар инсонни инсон сифатида шакллантиради, яна шуни таъкидлаш ўринлики, жамиятда содир бўладиган, кузатиладиган кўпгина нохуш муаммоларнинг асл заминида инсоннинг ахлоқсизлиги асосий сабаб бўлиб туради. Насафий руҳга яна қуйидагича таъриф беради: “Рух латиф жавҳар, у майдаланмайди ва аъзоларга

бўлинмайди. Чунки рух амр оламидан, ҳатто унинг ўзи амр. Жисм эса қаттиқ ва дағал жавҳар, у майдаланади ва жисмларга бўлинади, у махлуқот оламидан”.[1:56]. Мутасаввифнинг мазкур хулосаси комил инсон тарбиясида рухнинг алоҳида ўрни борлигидан далолат беради. Азизиддин Насафий шундай дейди: “Жумла мавжудот одамзотга шунинг учун сажда қиладики, одамлар орасида комил инсон бор. Бас, жумла одам комил инсон туфайли шарафлидир. Мавжудотлар ичра комил инсондан улуғроқ, шарафлироқ ва донороқ зот йўқ, чунки комил инсон энг пастдан энг юқоригача мартабалардаги мавжудотнинг хулосаси ва қаймоғидир, фаришталар, руҳоний мавжудотлар ва аршу курси, самовоту кавокиб ҳаммаси комил инсон хизматидадирлар ва ҳамиша комил инсон теграсини тавоф қилурлар ва комил инсон ишларини бажо келтирурлар. Комил инсон илм мазҳаридир, комил инсон илоҳий зот сифатларининг ҳам мазҳаридир”.[2:3] Умуман олганда, юқорида келтирилган маълумотлардан шу нарса аёнлашадики, тасаввуф аҳли инсонни руҳан ва жисмонан бирлигини таъкидлашади, асосан рухнинг юксаклигини, уни поклигини ҳамда даволаниши кераклиги ҳақида фикр юритишади, зеро руҳи пок инсоннинг жисми ҳам пок бўлиши, ақли етук инсоннинг ўз олдига олий мақсадлар қўйиши шак шубҳасиздир.

Насафий таълимотидаги комил инсон тушунчасига қуйидагича хулоса беришимиз мумкин: комил инсон бунёдкорлик, яратувчилик қобилиятига эга бўлиб қолмай, у ақлга мувофиқ ҳаракат қилади ва ўз маънавий дунёсига сайр қилувчи сайёҳдир. Мутасаввиф инсонни ҳайвонга тенглаштиради ва унда ҳайвондан фарқли тарзда комиллик сари интилиш сифати мавжудлигини қайд этиб, инсон руҳини тарбиялашга, илм олишга, ҳаромдан, ҳалоллиги шубҳали бўлган нарсалардан тийилишга, зикр қилишга лойиқ хусусиятлари борлиги тўғрисидаги фикрларни илгари сурган. Азизиддин Насафий фикрига мувофиқ, инсон - ҳайвон турларидан биридир. Таълим ва тарбия, ўқиш ва такрорлаш, такво, зикр туфайли инсон даражасига кўтарилади.[1:42] Ҳаёт, билим, ирода, қувват, эшитиш, кўриш, нутқ, ирода этиш каби хусусиятлар ҳақиқатдан ҳам инсондан ташқари мавжуд эмас. Бундай хусусиятлар, қобилиятлар инсон жисмида ҳаракат қилганида ҳақиқий мавжудлик касб этади. Камолот худди шундай мавжудлик бор жойда содир бўлади. Дарахтнинг барча хусусиятларидан, ривожланиш даражасидан меваси кадрли бўлганидек, мавжудотнинг меваси - инсондир. Одамзот жонли мавжудот бўлганлиги учун ҳам, у ўзининг зарурияти миқдорида меҳнат қилиши, оиласини хор қилмай боқиши, кучи етгунча бошқа кишиларга хизмат қилиб, ҳожат чиқариши лозим. Чунки қаноат ва озодликдан яхшироқ нарса йўқ. Кимки қаноат ва зухдни пеша қилган бўлса, у - шоҳдир. Кимки ушбу хислатларга эга бўлмаса, у - қулдир.

Азизиддин Насафий, комил инсон деганда, инсонларнинг энг мукаммали, энг ақлли, энг доноси, Худо билан одамларни боғловчи, ғайб сирларини бошқаларга етказувчи кишини тушунади. Бундай кишида илоҳий хислатларнинг ҳаммаси мужассам бўлади, ўзининг юксак маънавияти билан бутун коинотни қамраб олади. Бундай кишилар ҳамиша бедор ва ҳамма нарсадан хабардор бўладилар. Комил инсон жамият ичида шаклланади, яъни азалдан мартабаси аниқланган руҳ эмас, балки маънавий-ахлоқий покланиш жараёнида камолотга эришади. Комилликнинг олий белгиси - Ҳақ йўлидан бориб, халққа фойда келтиришдир. Инсон ўзининг кундалик фаолияти билан бошқаларга қанча фойда келтирса, ёмонларни тўғри йўлга бошласа, Ҳақ йўлида фидойилик қилса, шунчалик юксакликка, комилликка кўтарилади.

Насафийнинг қуйидаги фикри ҳам инсоннинг комиллик сари интилишида ўзига хос ўринга эгадир. Мутасаввиф "...инсон жони (руҳи) нинг камолоти ақллар ва фалаклар олами (руҳи) билан вобастадир, зеро фалаклар оламининг барча жонлари ва ақллари маърифат ва сафо соҳибидирлар ва доимий равишда маърифат эгаллаб, нурафшонлик касб этадилар. Шу боис инсоннинг вазифаси-узлуксиз маърифатга интилиш ва нур билан тўлдириш ва илм топиб, мусаффолик сари интилишдир"[1:21]. Бу фикрлар орқали мутасаввиф инсонни илм олиш, маърифатга интилиш ва ўз қалбини маърифат нурлари билан тўлдиришдек қимматли амалларга ундаган.

Азизиддин Насафий яна бир ўринда қуйидаги "...шундай йўл тутгинки, қалбинг саховат ва ҳикматга тўлган бўлсин, эзгулик соҳиби бўлгин... қалбинг ҳақгўйлик (ростлик) ва эзгулик билан безансин, токи инсон деган улуғ номга муносиб бўлсанг дўзах азобларидан қутуласан... Сенинг ҳақиқатинг (моҳиятинг) тўғрилиқ ва хайрли ишлар ижод қилиш бўлсин".[1:54]-ғояни илгари сурган. Бу ҳам комиллик сари интилишнинг ўзига хос йўналишларидир. Комил инсонга Яратган томонидан кўрсатилган бунчалик ҳурмат-эътиборнинг, олий эҳтиромнинг боиси, унинг ҳам илоҳий, ҳам дунёвий такомилга эришгани учундир, чунки у "ҳеч кимга хизматини дариг тутмайди, тили, кўли, моли билан ўзгалар ёрдамига шошилади... зеро қалб камолотига эришиб, жаннатий одам нимаики қилмасин, унинг дунё ва охирати кенгайди"[1:55]. Демак, комил инсонлар Аллоҳнинг суюқ бандалари, чунки улар Яратганнинг асл мақсадини рўёбга чиқариш учун бунёд бўлганлар: бу юксак ахлоқ эгаларининг ҳар икки дунё учун буюк хизматлари жаннатни кенгайтириш ва дўзахни торайтиришдан иборат. Шу боис улар коинотнинг сарвари, барча борлиқ улар учун яратилган.

Шундай қилиб, Азизиддин Насафий инсон буюк зот эканлигини ҳар томонлама исботлади. Инсон, коинот, Оллоҳ ўзаро алоқадор, бир-бирига таъсир ўтказиб туради, деган хулосага келди. Худди шунинг учун ҳам,

Азизиддин Насафийни тасаввуф фалсафасида баркамол инсон тўғрисидаги таълимотнинг машҳур назарийчиси дейиш мумкин. Ўз навбатида, Азизиддин Насафий кубравияни ўрта аср мусулмон фалсафасида инсон рухий-маънавий камолоти тўғрисидаги йирик, яхлит таълимот даражасига кўтарди, десак муболаға бўлмайди .

Хулоса қилиб айтганда, Азизиддин Насафий XIII аср тасаввуф тариқатининг кўзга кўринган назарийчиси сифатида тасаввуф таълимотининг ниҳоятда машаққатли ва масъулиятли йўл эканлигини, бу йўлга кўр-кўрона кириб бормасликни назарий жиҳатдан асослаб беради. Тасаввуф йўлини танлаган одам учун бу йўл одамийликнинг барча даражаларини эгаллашга ёрдам беришини, зеро, тасаввуф йўлига киришнинг асл мақсад-муддаоси қалб саховатига эга бўлиш, эзгулик соҳибига айланишдан иборатлигини таъкидлаб кўрсатади. “Шундай бўлгилки, сендан беихтиёр ҳамиша яхшилик ва саховат ёғилиб турсин, ҳамма вақт ёвузлик ва ҳақорат ёғдирадиган кишилардан бўлма, чунки уларнинг ҳақиқати (табиати) ҳамиша ноҳақлик ва зулм, нохушлик ижод қилишдир. Сенинг ҳақиқатинг (моҳиятинг) тўғрилиқ ва хайрли ишлар ижод қилиш бўлсин”, - деб ўз фикрини хулосалайди Азизиддин Насафий.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Азизиддин Насафий. Зубдат ул ҳақойиқ – (Ҳақиқатлар қаймоғи). Н. Комилов тарж. –Т. “Камалак”. 1996.
2. Нажмиддин Комилов. Нажмиддин Кубро рисоласи. Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти. Тошкент. 1995.
3. Наврўзова Г., Нурматова Н. Юсуф Ҳамадоний –етти пирнинг табаррук устози,-Т. 2016.148-бет
4. Каримов Ислом. Юксак маънавият – енгилмас куч. - Тошкент: Маънавият, 2008.
5. Саиджафарова П.Ш. Мистические и философские взгляды Азизуддина Насафи. Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук. “Душанбе”. 2012.

ХОЖА ИСМАТ БУХОРИЙ МЕРОСИНING АХЛОҚИЙ-ТАРБИЯВИЙ ЖИҲАТЛАРИ ВА УНИING ЁШЛАР ТАРБИЯСИДАГИ ЎРНИ

Раупова Раъно Соҳибовна, БухДУ

Темурийлар даврида етишиб чиққан йирик алломалар меросининг марказида инсон ва унинг камолоти, жамият маънавий ҳаётидаги ҳамжиҳатлик, касб кор эгаллаш, ҳалол меҳнат қилишга ундовчи ғоялар

МУНДАРИЖА

№	МУАЛЛИФ(ЛАР)	Мавзу	Бет
1	Баракаев Н.Р.	Кириш сўз ўрнида	4

1-ШЎБА. НАҚШБАНДИЯ ТАЪЛИМОТИ ПИРЛАРИНИНГ МАЪНАВИЙ МЕРОСИ ЎЗЛИГИМИЗНИ АНГЛАШ МЕЗОНИ СИФАТИДА

№	МУАЛЛИФ(ЛАР)	Мавзу	Бет
2	Проф. Г.Н. Наврўзова, БухМТИ	Ҳақимия - Нақшбандия таълимотининг назарий асоси сифатида	6
3	Проф. Н.О Сафарова, НавДПИ	Хожагон тасаввуфий таълимотида билиш назарияси	14
4	Проф. М.С.Хажиева, УрДУ	Хожа Аҳмад Яссавий дунёқарашининг маънавий илдизлари	19
5	Доц. Ҳайдаров Ю.Ҳ. БВХТХҚТ ва МОҲМ	Нақшбандия ғояларининг Алишер Навоий бадиий ижодиётида ҳамда ёшлар маънавий тарбиясида тутган ўрни	22
6	Проф.Саломова Ҳ.Ю. БухДУ	Тасаввуфда меъёр ва унинг мезонлари	28
7	Ф.ф.д. Г.С.Юнусова, БухМТИ	Қодирия ва Нақшбандия таълимотида ўзликни англаш ғоясининг фалсафий моҳияти	36
8	Доц. С.У. Ходжаниязов, УрДУ	Ёшларнинг маънавий-ахлоқий тарбиясида Хоразм мутафаккирлари асарларининг ўрни ва роли	40
9	Ф.ф.н. Х.Х.Рахматова, БухМТИ	Хожа Аҳрор Валий таълимотининг жаҳоний аҳамияти	43
10	Ф.ф.б. (Phd), З.Нарзиев, БухДУ	Азизиддин Насафий қарашларида комил инсон тарбиялашнинг назарий асослари	47
11	Р.С.Раупова, БухДУ	Хожа Исмаил Бухорий меросининг ахлоқий-тарбиявий жиҳатлари ва унинг ёшлар тарбиясидаги ўрни	52
12	С.М.Рахмонов, СамДЧТИ	Амир Темур Ва Амир Кулол ўртасидаги муносабатлар	55

2-ШЎБА. ТАСАВВУФ ТАЪЛИМОТИНИНГ ГЛОБАЛЛАШУВ ДАВРИДАГИ МУАММОЛАРИ ВА ЕЧИМЛАРИ

№	МУАЛЛИФ(ЛАР)	Мавзу	Бет
13	Доц.С.Ж.Камолова, БухМТИ	Хорижий мамлакатларда нақшбандия таълимотининг талқини	61

3-шўба. НАҚШБАНДИЯ ТАЪЛИМОТИ - ФИЛОЛОГИК ТАДҚИҚОТ ОБЪЕКТИ СИФАТИДА

№	МУАЛЛИФ(ЛАР)	Мавзу	Бет
14	Проф. Р.Т.Шодиев СамГИИЯ, PhD. Д.Х.Баҳриева, СамГУ	Абдурахман Джами великий шейх и теоретик тариката нақшбандия	65
15	Доц. Э.Х.Зойиров, БухМТИ	Яссавия ва Нақшбандия таълимотидаги умумийлик ва хусусийлик	69
16	Доц. М.Т.Гуламова БухТИ	Нақшбандия таълимотидаги валийлик тушунчасини Ахмад Зиёуддин Ал-Кумушхонавий томонидан ривожлантирилиши	73
17	М. Гуламова БухДУ докторанти	Хожа Муҳаммад Порсо –Нақшбандия тариқатининг йирик назариётчиси	81

4-шўба. НАҚШБАНДИЯ ТАЪЛИМОТИНИНГ РУҲИЙ-МАЪНАВИЙ, ТАРБИЯВИЙ АҲАМИЯТИ

№	МУАЛЛИФ(ЛАР)	Мавзу	Бет
18	П.ф.н., доцент, Х. Алимов, ЎзбХИА	Нақшбандия тариқатидаги “Хилват дар анжуман” тамойилининг психологик жиҳатлари	88
19	Ф.ф.н., доц. С. Т. Исмоилов ГулДУ	Баҳоуддин Нақшбанднинг бағрикенглик ва инсонпарварлик қарашлари	90
20	И.Ҳамдамов, СамДҶТИ	Марказий Осиёда тасаввуф тариқатлари эволюцияси	94
21	Ж.Ж.Шодиев, БухМТИ	Умар Хайём асарларида руҳий поклик ва руҳий ишқнинг тасаввуфий талқини	98
22	Г.Р.Кучкарова, БухМТИ	Бухоро Ислом динининг қуббаси	103

5-шўба. ЖАҲОЛАТГА ҚАРШИ МАЪРИФАТ ТАМОЙИЛИ АСОСИДА КУРАШИШДА ТАСАВВУФНИНГ ИНСОНПАРВАРЛИК ҒОЯЛАРИ

№	МУАЛЛИФ(ЛАР)	Мавзу	Бет
23	Ф.ф.н., доц. О.Т.Шарипова, БухДУ	Абдухолик Ғиждувоний таълимотида жамиятга муносиб бўлмоқ хусусида	108
24	Г.Х.Истамова, БухМТИ	«Насойим ул-мухаббат»да нафс тарбияси	116
25	М. А. Садуллаева, БухМИ	Принцип Накшбанди: знание чисел	120
26	Д.О. Ғафуров, БухМТИ	Махдуми Аъзамнинг “Асрор-ун-никоҳ” рисоласида оилавий муносабатларнинг фалсафий-ижтимоий таҳлили	124
27	Доц. Г.Х. Казимова, БухИТИ	Духовная практика суфизма	128
28	Qodirova Muattar G'anijonovna, ВухМТИ о'qituvchisi	Tasavvuf yuksak axloq va odobdir	131
29	Н.К.Шамсутдинова, НавДПИ	Абу Али Ибн Сино тасаввуфининг иррационал моҳияи	133
30	Л.Н. Орзиева, БухИТИ	Истины Бахауддин Накшбанди	135

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

БУХОРО МУҲАНДИСЛИК-ТЕХНОЛОГИЯ ИНСТИТУТИ

**“ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ”
КАФЕДРАСИ**

**“Нақшбандия таълимотининг хорижда
ўрганилиши: истиқлол, муаммо ва ечимлар”
мавзусидаги**

**РЕСПУБЛИКА МАСОФАВИЙ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
АНЖУМАНИ МАТЕРИАЛЛАРИ ТўПЛАМИ**

2021 йил 26 март

БУХОРО -- 2021